

SVERIGEDEMOKRATERNA: SKÅNEGAPET KRYMPER

ANDERS SANNERSTEDT

Sammanfattning

Sverigedemokraternas sympatisörer kännetecknas av en stark kritik av invandrings- och flyktingpolitiken samt en populistiskt färgad politisk misstro. Liksom tidigare har partiet starkast stöd i arbetarklassen, bland personer med lägre utbildning och hos män. Stödet är starkare på landsbygden och i de små tätorterna än i städerna, och detta gäller i särskilt hög grad ungdomar under 30 år. I övrigt är stödet ungefär lika starkt i alla åldrar. En regional analys visar att under hela 2000-talet har partiet sitt starkaste stöd i Sydsverige, men den långsiktiga trenden är att det försprånget – ”Skånegapet” – tydligt minskar. Stödet i Stockholmsregionen är relativt svagt, och här syns inga tecken till någon förändring. I Mellersta och Övre Norrland däremot har partiets traditionellt svaga ställning förbättrats något.

Det senaste året har medfört framgångar för populistiska rörelser och idéer. Storbritannien har beslutat att utträda ur EU. Donald J Trump har blivit vald till USA:s president. I Österrike var den populistiske kandidaten (Norbert Hofer, FPÖ) bara några få procent från att bli vald till president. Alternativ för Deutschland har haft framgångar i flera tyska delstatsval. Marine Le Pen lyckades bli en av två slutkandidater i det franska presidentvalet. Populistiska partier ingår i regeringsunderlaget i Norge, Finland och Danmark.¹ Och i Sverige förefaller stödet för Sverigedemokraterna fortsätta att öka.

Sverigedemokraterna hör till den grupp eller familj av partier som brukar kallas högerpopulistiska. Ordet populism används emellertid i den offentliga debatten i många olika betydelser, ofta (men inte alltid) med en starkt negativ klang. Vi bör alltså redan nu definiera begreppet populism. Med populism menar vi då en ideologi (Mudde 2010) eller en diskurs (Westlind 1996) som framhåller en grundläggande motsättning mellan ”folket” och det makthavande ”etablissemangen”. Makthavarna anses ha tappat kontakten med vanligt folk; de anses ha dålig kännedom om hur folket har det och vad folket vill. De har därmed drivit samhällets utveckling i en riktning som går tvärs emot folkets önskemål och behov. De har helt enkelt drivit utvecklingen åt fel håll. I denna beskrivning av samhällsutvecklingen ges en bild av folket som enhetligt; det finns *en* folkvilja, en allmänvilja. I motsättning till folket står etablissemangen, då inte enbart politiska makthavare utan också ekonomiska, sociala och kulturella makthavare. Och detta etablissemang bryr sig inte om all-

mänviljan hos folket. Sådan är, kort sammanfattad, innebörden i den populistiska samhällsanalysen.² Vi ska senare i detta kapitel analysera i vilken utsträckning Sverigedemokraternas anhängare kan anses omfatta denna populistiska syn.

Sedan den nationella SOM-undersökningen 2015 genomfördes har utvecklingen på det invandringspolitiska fältet varit turbulent, med gränskontroller i Skåne och betydande ansträngningar att hantera den mängd flyktingar som kommit till Sverige under framför allt hösten 2015. Dessutom har vi sett en debatt om samarbetet inom alliansen och om relationerna mellan regering och opposition. Dessa frågor berör i hög grad Sverigedemokraterna, och vi ska därför undersöka om vi kan se några förändringar bland partiets sympatisörer – vilka de är och vilka åsikter de hyser.

I en analys av röstandet på Sverigedemokraterna ger Henrik Oscarsson och Sören Holmberg följande sammanfattning: ”Det är först och främst en fråga om åsiktsröstning, därtill en del misstroröstning och en viss socioekonomiskt betingad egenintresseröstning.” De tillägger: ”Männens och skåningarnas tendens att oavsett flyktingåsiikt eller politikermisstro stödja Sverigedemokraterna är mer av en gåta.” (Oscarsson och Holmberg, 2016 sid 257)

I detta kapitel ska vi granska stödet för Sverigedemokraterna med fokus på just åsiikt, misstro och socioekonomi. Vi har bl.a. anledning att granska SD-sympatisörernas åldersmässiga sammansättning, eftersom den förändrats under de senaste åren. Vi ska också, om inte lösa så i alla fall analysera de gåtor som männen och skåningarna erbjuder. Framför allt ska vi då granska den skånska gåtan, alltså partiets regionala förankring.

Grunden för analysen är en fråga i den nationella SOM-undersökningen 2016 som lyder: ”Vilket parti tycker du bäst om idag?” Åttiofem procent av de svarande angav ett parti som de tyckte bäst om. Av dem valde 1 202 personer att svara Sverigedemokraterna; det är 14,4 procent av samtliga som angett ett parti som de tyckte bäst om. (Vi ska i det följande kalla dem för partiets sympatisörer.) Samma fråga har ställts i tidigare SOM-undersökningar, så vi kan analysera förändringar över tiden. Vi ska börja med åsiktsröstningen, det vill säga främst SD-sympatisörernas inställning till invandring och flyktingar.

SD: enighet om invandringspolitiken

På frågan i SOM-undersökningen 2016 om vad de svarande tycker om förslaget att ta emot färre flyktingar i Sverige svarar 52 procent att förslaget är mycket bra eller ganska bra. Endast 24 procent tycker att förslaget är (mycket eller ganska) dåligt, medan återstående 24 procent anser att förslaget är ”varken bra eller dåligt” (se även Marie Demkers kapitel i denna volym). Skillnaderna mellan de olika partiernas sympatisörer är stora, och ett parti sticker som väntat ut. Bland sympatisörerna till Sverigedemokraterna är det inte mindre än 86 procent som tycker att förslaget inte bara är bra, utan ”mycket bra”. Ytterligare 10 procent tycker att förslaget är

”ganska bra”. Bara två procent tycker att förslaget är dåligt. Enigheten bland Sverigedemokraternas sympatisörer är alltså förkrossande i denna fråga (se tabell 1).

Tabell 1 Åsikt om förslaget ”ta emot färre flyktingar i Sverige” hos personer med olika partisympati, 2016 (procent)

	Rödgröna	Alliansen	SD	Övriga	Alla
Mycket bra förslag	14	24	86	30	29
Ganska bra förslag	20	30	10	22	23
Varken bra eller dåligt	29	26	2	26	24
Ganska dåligt förslag	20	15	1	11	15
Mycket dåligt förslag	17	5	1	11	10
<i>Summa</i>	100	100	100	100	100
N=	1 735	1 764	609	747	4 855

Kommentar: Frågan lyder: *Vilken är din åsikt om följande förslag? Ta emot färre flyktingar i Sverige.* Indelningen i rödgröna, alliansen, SD och övriga bygger på frågan: *Vilket parti tycker du bäst om idag?* Rödgröna = Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ. Alliansen = Centerpartiet, Liberalerna, Moderaterna och Kristdemokraterna. Övriga är dels de som inte besvarat frågan, dels 37 personer som svarat ”Annat parti”.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2016.

Bland alla dem som tycker att det är ett mycket bra förslag att ta emot färre flyktingar (och som dessutom angett ett parti som de tycker bäst om) säger 44 procent att de tycker bäst om Sverigedemokraterna. Den andelen sjunker snabbt till endast 6 procent om vi granskar dem som tycker att förslaget är ”ganska bra”, och bland dem som inte tycker att förslaget är bra (dvs. varken eller, ganska dåligt, mycket dåligt) är det bara 1 enda procent som tycker bäst om Sverigedemokraterna. Partiets sympatisörer kännetecknas av att de så gott som undantagslöst tycker att det är mycket bra att minska flyktingmottagandet.

Bilden har varit densamma i tidigare undersökningar, med endast små variationer.³ Undersöker vi svaren på andra frågor som också är relaterade till flykting- och invandringspolitiken (t.ex. satsa på ett mångkulturellt samhälle, öka arbetskraftsinvandringen, införa förbud mot tiggeri) är bilden likartad: Sverigedemokraternas sympatisörer väljer som regel ett svarsalternativ som innebär ett ställningstagande mot invandring, mot flyktingar, mot mångkulturalism. Ingenting annat har samma förklaringskraft när det gäller sympatier för Sverigedemokraterna. Åsikterna om flykting- och invandringspolitiken är helt avgörande.

SD: misstro och populism

Utöver motståndet mot invandringspolitiken kännetecknas alltså, enligt Oscarsson och Holmberg, Sverigedemokraternas sympatisörer av politisk misstro. Också detta

förhållande är väl dokumenterat i en rad undersökningar. Sverigedemokraternas sympatisörer är – betydligt mer än andra – missnöjda med hur den svenska demokratin fungerar. De har lägre tilltro till politiker – oavsett om vi talar om politiker på nationell, regional eller kommunal nivå, eller för den delen EU-nivå. (De har också lägre förtroende för ett stort antal samhällsliga institutioner, se Lennart Weibulls och Sören Holmbergs kapitel i denna volym.) De anser också i mycket högre utsträckning än andra att den svenska utvecklingen går åt fel håll. Bilden återkommer i 2016 års nationella SOM-undersökning (se tabell 2).

Tabell 2 Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande med olika intresse för politik, syn på demokratin i Sverige, förtroende för svenska politiker och uppfattning om utvecklingen i Sverige, 2013–2016 (procent)

	2013	2014	2015	2016	Förändring 2013–2016	Antal (N) 2016
Intresse för politik i allmänhet						
Mycket intresserad	9	9	16	16	+7	1 480
Ganska intresserad	7	9	14	13	+6	3 962
Inte särskilt intresserad	8	10	15	14	+6	2 434
Inte alls intresserad	17	16	20	25	+8	419
Nöjd med hur demokratin fungerar i Sverige						
Mycket nöjd	2	2	3	4	+2	189
Ganska nöjd	4	5	7	8	+4	801
Inte särskilt nöjd	17	22	28	30	+13	266
Inte alls nöjd	33	50	57	60	+27	94
Förtroende för svenska politiker						
Mycket stort	(2)	(4)	(3)	2	±0	56
Ganska stort	3	2	2	3	±0	1 015
Ganska litet	11	10	16	15	+4	1 293
Mycket litet	28	33	50	49	+21	388
Går utvecklingen i Sverige åt rätt håll eller fel håll?						
Rätt håll	3	3	2	3	±0	278
Ingen uppfattning	6	6	7	7	+1	362
Fel håll	13	15	22	23	+10	719

Kommentar: Siffrorna visar andel som tycker bäst om SD i procent av alla som angett något bästa parti. Frågorna lyder: *Vilket parti tycker du bäst om idag? Hur intresserad är du i allmänhet av politik? På det hela taget, hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i Sverige? Allmänt sett, hur stort förtroende har du för svenska politiker? Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller åt fel håll?* Resultat inom parentes bygger på svarstal under 50 personer.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2013–2016.

Tabell 3 Vad anser Sverigedemokraternas sympatisörer om syn på demokratin i Sverige, förtroende för svenska politiker och uppfattning om utvecklingen i Sverige 2013, 2014, 2015 och 2016 (procent). Jämförelse med övriga som uppgett ett bästa parti 2016

	SD 2013	SD 2014	SD 2015	SD 2016	Alla övriga 2016
Intresse för politik i allmänhet					
Mycket intresserad	14	17	18	20	17
Ganska intresserad	38	43	45	43	49
Inte särskilt intresserad	33	32	30	28	30
Inte alls intresserad	14	8	7	9	4
<i>Summa</i>	100	100	100	100	100
N=	520	602	1091	1 195	7 100
Nöjd med hur demokratin fungerar i Sverige					
Mycket nöjd	3	3	2	4	16
Ganska nöjd	35	33	24	32	64
Inte särskilt nöjd	42	42	41	38	16
Inte alls nöjd	20	22	33	27	3
<i>Summa</i>	100	100	100	100	100
N=	387	305	223	775	4 718
Förtroende för svenska politiker					
Mycket stort	0	1	0	0	2
Ganska stort	16	11	5	8	42
Ganska litet	55	52	56	47	47
Mycket litet	29	36	39	46	8
<i>Summa</i>	100	100	100	100	100
N=	279	143	218	419	2 333
Går utvecklingen i Sverige åt rätt håll eller fel håll?					
Rätt håll	9	11	3	4	23
Ingen uppfattning	17	16	9	13	29
Fel håll	75	73	88	82	48
<i>Summa</i>	100	100	100	100	100
N=	378	142	223	201	1 158

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2013–2016.

Ju mindre nöjd man är med hur den svenska demokratin fungerar, desto mer benägen är man att stödja SD. På samma sätt gäller att ju lägre förtroende man har för svenska politiker, desto mer villig är man att tycka bäst om SD. Vi ser också att de som tycker att utvecklingen i Sverige går åt fel håll är mest benägna att stödja SD, medan stödet för SD är svagt bland dem som anser att utvecklingen tvärtom går åt rätt håll. Hälften eller mer av dem som inte alls är nöjda med den svenska

demokratin eller har mycket litet förtroende för politiker, vänder sig till SD. Partiet har alltså stark dragningskraft på människor som är politiskt missnöjda. Ur tabellen kan också anas att missnöjet är starkare 2016 och 2015 jämfört med 2014 och 2013, men för att kunna avgöra det behöver vi granska en annorlunda uppställd tabell som direkt visar hur svarsfördelningen ser ut bland Sverigedemokraternas sympatisörer (se tabell 3).

Hela 82 procent av SD-sympatisörerna 2016 anser att utvecklingen i Sverige går åt fel håll. Det är lägre än året innan, men högre än i de nationella SOM-undersökningarna 2013 och 2014. Något färre, 65 procent, uttrycker missnöje med hur demokratin fungerar i Sverige. Siffran var högre i föregående undersökning (74 procent) när den så kallade Decemberöverenskommelsen (DÖ)⁴ var högaktuell. Igen gäller att missnöjet vuxit sig något starkare än 2013 och 2014 års SOM-undersökningar, men skillnaden är inte stor.

Inte mindre än 93 procent av SD-sympatisörerna uttrycker att de har ganska litet eller mycket litet förtroende för svenska politiker. Också här syns en skillnad när vi jämför med åren 2013 och 2014. Allmänt sett gäller att svenskarnas förtroende för politiker ökade under 2000-talet och nådde en kulmen vid 2010 års val (Oscarsson och Holmberg 2013: 347ff). Sedan dess har det skett en svag minskning av förtroendet (Oscarsson och Holmberg 2016: 333ff). Denna minskning verkar ha fortsatt efter 2014 års val, men förändringen är starkare bland Sverigedemokraternas sympatisörer än bland andra.⁵

Vi ser också att Sverigedemokraternas sympatisörer skiljer sig från alla andra som nämnt ett parti som de tycker bäst om. Skillnaderna är avsevärda. Sverigedemokraternas sympatisörer representerar ett mycket tydligt och starkt politiskt missnöje. Svaren på dessa tre frågor speglar en djup politisk misstro hos Sverigedemokraternas sympatisörer. De speglar samtidigt en *populistisk* syn på svensk politik.

Det är centralt för populismen, så som vi definierat begreppet, att hävda misstro mot politiker och missnöje med hur svensk politik fungerar, alltså missnöje med den svenska demokratin. Det är lika centralt att hävda att utvecklingen går åt fel håll. Det påståendet uttrycker till och med själva kärnan i den populistiska analysen.

Det stora flertalet av Sverigedemokraternas sympatisörer säger alltså: ”Vi misstror svenska politiker. Vi är missnöjda med hur den svenska demokratin fungerar. Vi menar att utvecklingen i Sverige går åt fel håll.” Därmed ansluter de sig till en populistisk analys av hur politiken bedrivs i Sverige.⁶ Sverigedemokraternas sympatisörer har tagit till sig det populistiska budskapet.

Det kanske kan tyckas självklart att de som tycker bäst om ett populistiskt parti också omfattar den populistiska samhällsanalysen. Men man kan mycket väl omfatta Sverigedemokraternas syn på invandringspolitiken utan att för den skull också omfatta det populistiska budskapet – kritik av invandringspolitiken ingick ju inte i vår populismdefinition. De flesta av dagens europeiska högerpopulistiska partier är visserligen för närvarande starkt kritiska till invandringspolitiken – och vanligen också till EU. Historiskt sett har emellertid populism även förknippats

med motstånd mot strukturrationaliseringen av jordbruket på landsbygden eller mot välfärdsstatens höga skattetryck. Det finns också en vänsterpopulism som inte alls har kritik mot invandringspolitiken som något huvudsyfte utan i stället en kritik av de ekonomiska makthavarna – bankerna och storföretagen. Gemensamt för alla dessa olika former av populism är misstron mot etablissemangen och kritiken att utvecklingen drivits i fel riktning. Politikerna anses ha svikit, men beskrivningen av vari sveket består varierar, särskilt om vi jämför populistiska rörelser från olika tidsperioder.

Samtidigt måste vi dock göra den reservationen, att man mycket väl kan ge vad vi här kallat ”populistiska” svar på de här enkätfrågorna, utan att ta till sig hela det populistiska budskapet. Olika personer kan ge samma svar men av skilda anledningar. Sympatiserar man med den politiska oppositionen ligger det nära till hands att svara att utvecklingen går åt fel håll; det brukar också ledande företrädare för oppositionen säga (oavsett vem som innehar regeringsmakten), inte minst i valrörelserna. Och DÖ uppfattades av många, inte bara sverigedemokrater, som ett illavarslande symptom på att den svenska demokratin inte fungerade särskilt bra i en situation, där det inte gått att bilda en regering med majoritetsstöd i riksdagen och där regeringen hade svårigheter att få igenom sitt budgetförslag i riksdagen (jfr Bjereld, Eriksson och Hinnfors 2016). Man behövde inte vara sverigedemokrat för att tycka att Decemberöverenskommelsen innebar att den politiska oppositionen abdikerade från sin främsta uppgift, det vill säga att kritisera regeringen, formulera alternativa politiska förslag och försöka få igenom dem i riksdagen. I SOM-undersökningen 2015 fanns nämligen en övervägande negativ inställning till Decemberöverenskommelsen bland vart och ett av de fyra allianspartierna, starkast hos anhängarna till Moderaterna och Kristdemokraterna (ibid.: 302).

Vi ska avrunda detta avsnitt med en analys av de svarandes politiska intresse. Populistiska partiers sympatisörer brukar ha ett lägre intresse för politik (Oscarsson och Holmberg 2016: 245). Det kan förefalla rimligt att anta att detta också skulle gälla Sverigedemokraterna, särskilt som vi vet att partiet har sitt starkaste stöd i arbetarklassen och bland personer med låg eller medellåg utbildning. Det politiska intresset är ju lägre i arbetarklassen och klart lägre bland lågutbildade.

Emellertid skiljer Sverigedemokraternas sympatisörer inte alls ut sig i detta avseende (se tabell 2 och 3). Tvärtom säger sig 63 procent vara mycket eller ganska intresserade av politik. Motsvarande andel för sympatisörer till andra partier är 66 procent, och faktum är att i denna undersökning är det politiska intresset lägst hos sympatisörerna till Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Dessutom är andelen av SD-sympatisörerna som säger sig vara mycket intresserade av politik till och med aningen högre än genomsnittet (20 procent, jämfört med 17). Å andra sidan är det något fler SD-sympatisörer som säger sig vara ”inte alls” intresserade av politik (9 procent, jämfört med 4 procent). I den mån vi kan urskilja någon tendens i de senaste årens undersökningar är det snarast att SD-sympatisörernas politiska intresse ökat något, men förändringarna är inte stora. Går vi längre tillbaka hyste

SD-sympatisörerna klart lägre politiskt intresse än genomsnittet (Oscarsson och Holmberg 2013: 138ff).⁷

I denna genomgång av vilka åsikter som SD-sympatisörerna hyser har vi fokuserat på åsikter om flykting- och invandringspolitiken samt den populistiskt färgade misstron mot politiker och missnöjet med hur den svenska demokratin fungerar och vart Sverige är på väg. Vi ska nu fortsätta med att inrikta analysen mot SD-sympatisörernas sociala och ekonomiska bakgrund: vilka är egentligen sympatisörerna?

Vilka är SD-sympatisörerna?

När vi nu alltså lämnar SD-sympatisörernas politiska åsikter och i stället undersöker vilka de är, så handlar det om kön och ålder, bostadsort och klass, ställning på arbetsmarknaden och privatekonomi. Bilden är visserligen ganska väl känd sedan flera tidigare undersökningar, men eftersom stödet för SD har vuxit betydligt sedan valet 2014 blir det intressant att undersöka vilka förändringar som skett fram till tidpunkten för 2016 års SOM-undersökning.

Sverigedemokraterna har ett betydligt starkare stöd bland män än bland kvinnor, och det syns inte några tendenser till att det förhållandet skulle jämnas ut efterhand som partiet växer. I de senaste nationella SOM-undersökningarna har andelen män bland partiets sympatisörer legat stadigt strax över 60 procent. Så är också fallet denna gång (se tabell 4). Skillnaden mellan könen beror i någon mån på att män har kortare utbildning, och på att män är mer negativa till flyktingmottagande, men det återstår en hel del att förklara. Män är också i mindre utsträckning anhängare av grön miljöpolitik, och de tenderar att vara något mer till höger på vänster–högerskalan. Terry Givens (2004) nämner, bland flera möjliga förklaringar, att män oftare skulle tillhöra arbetarklassen, men det är inte fallet i Sverige.⁸ Det är svårt att se några dominerande inslag i partiets politik (utöver invandringspolitiken och i någon mån miljöpolitiken) som särskilt skulle tilltala män (möjligen den starkt maskulina dominansen bland partiets kandidater i valen). Det finns därför, för att använda Oscarssons och Holmbergs uttryck, fortfarande en ”gåta” att förklara. Gåtan gäller dock inte bara Sverigedemokraterna utan högerpopulistiska partier i allmänhet (jfr Givens 2004; Spierings m fl 2015; Hartevelde m fl 2015; Sannerstedt 2016: 169).

Vad gäller ålder var tidigare stödet för Sverigedemokraterna starkast bland de yngre. I takt med att partiet vuxit har detta mönster suddats ut. Både i valet 2014 och i SOM-undersökningarna 2014 och 2015 var stödet snarare starkast bland de äldre. I 2016 års SOM-undersökning är åldersmönstret otydligare (se tabell 4). Stödet är visserligen fortfarande starkast i åldersgruppen 60–65 år, men helhetsbilden är att skillnaderna mellan olika åldersgrupper suddats ut och blivit relativt små. Men om vi jämför män och kvinnor anas ett mönster. Bland kvinnorna har partiet nu, liksom i närmast föregående undersökning, starkast stöd bland de äldre. Bland männen verkar partiet ha ungefär samma stöd i alla åldrar.

Tabell 4 Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande med olika kön och ålder, 2013–2016 (procent)

	2013	2014	2015	2016	Förändring 2013–2016	Antal (N) 2016
Alla	8	10	15	14	+6	8 341
Kön						
Kvinnor	6	7	11	10	+4	4 256
Män	11	12	19	19	+8	4 077
Ålder						
16–19	12	6	10	15	+3	279
20–24	10	9	15	13	+3	393
25–29	11	9	13	12	+1	473
30–39	8	9	12	12	+4	1 083
40–49	7	9	15	15	+8	1 245
50–59	9	10	17	15	+6	1 435
60–65	8	11	17	18	+10	947
66–75	8	10	17	15	+7	1 712
76–85	8	9	12	12	+4	774
Kön och ålder						
<i>Kvinnor</i>						
16–29	7	6	8	7	±0	622
30–49	5	7	9	8	+3	1 183
50–64	6	8	13	12	+6	1 122
65–85	7	6	13	11	+4	1 329
<i>Män</i>						
16–29	15	11	18	20	+5	523
30–49	10	11	19	18	+8	1 142
50–64	12	13	20	21	+9	1 109
65–85	10	12	18	17	+7	1 303

Kommentar: Siffrorna mäter andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna i procent av alla som angett något bästa parti.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2013–2016.

Stödet för Sverigedemokraterna varierar mellan olika ortstyper. Det svagaste stödet finner vi i storstäderna (Stockholm, Göteborg och Malmö). Till en del hänger detta förhållande samman med att motståndet mot flyktingmottagande är mindre i storstäderna än i resten av Sverige, men det räcker inte som förklaring; de som tycker att det är ett mycket bra förslag att ta emot färre flyktingar är klart mindre benägna att stödja SD om de bor i storstäderna än om de bor på landsbygden eller i små tätorter. Andelen arbetarklass är också lägre i storstäderna, vilket även kan bidra till en förklaring. Mönstret att SD har starkare stöd på landsbygden och i de små tätorterna har återfunnits i ett flertal undersökningar, och så är också fallet med SOM-undersökningen 2016 (se tabell 5).

Tabell 5 Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande med olika bostadsort, uppväxt och medborgarskap, 2013–2016 (procent)

	2013	2014	2015	2016	Förändring 2013–2016	Antal (N) 2016
Bostadsort						
Ren landsbygd	12	13	20	19	+7	1 140
Mindre tätort	8	12	19	20	+12	1 579
Stad o större tätort	8	9	13	13	+5	4 001
Stockholm/Göteborg/Malmö	6	6	11	9	+3	1 431
Bostadsort o ålder						
Landsbygd o mindre tätort						
16–29	18	17	20	26	+8	302
30–49	8	11	22	19	+11	743
50–64	10	13	18	21	+11	799
65–85	8	11	18	16	+8	875
Stad, större tätort o storstad						
16–29	9	6	10	8	-1	817
30–49	7	8	10	11	+4	1 558
50–64	8	9	15	14	+6	1 383
65–85	9	9	14	13	+4	1 673
Uppväxt						
Ren landsbygd i Sverige	10	11	16	17	+7	1 681
Mindre tätort i Sverige	8	11	16	16	+8	2 335
Stad o större tätort i Sverige	8	9	15	13	+5	1 912
Stockholm/Göteborg/Malmö	8	8	12	12	+4	1 289
Annat land i Norden	6	13	18	11	+5	157
Annat land i Europa	6	10	15	15	+9	259
Land utanför Europa	3	2	7	6	+3	237
Medborgarskap						
svensk medborgare	9	10	15	15	+6	7 587
Utländsk medborgare	9	8	11	11	+2	310
Dubbelt medborgarskap	5	5	11	8	+3	319

Kommentar: Siffrorna i tabellen visar andelen som tycker bäst om SD i procent av samtliga som angett ett bästa parti. Frågan om uppväxt lyder: *Var någonstans har du huvudsakligen vuxit upp?*

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2013–2016.

Granskar vi särskilt den yngsta åldersgruppen, 16-29 år, så syns ännu en gång mönstret att i städer och storstäder är detta den åldersgrupp där SD har svårast att vinna stöd. På landsbygden och i de små tätorterna är förhållandet snarast det omvända: här har partiet sitt starkaste stöd bland personer under 30 år. Granskar vi enbart storstädernas ungdomar (16-29 år), så är det bara 3 procent som stödjer SD. Även om vi tar hänsyn till felmarginaler så är det ett anmärkningsvärt resultat. Storstadsungdomarna tenderar att välja bort SD.

Liksom ofta bland högerpopulistiska partier har Sverigedemokraterna sitt starkaste stöd i arbetarklassen. Svagast är stödet bland tjänstemännen. Jordbrukare och andra företagare intar en mellanställning i detta avseende. Så ser det också ut i 2016 års SOM-undersökning (se tabell 6). Över hälften av partiets sympatisörer (56 procent) tillhör arbetarklassen; i detta avseende är partiet till och med mer arbetardominerat än Socialdemokraterna (52 procent), åtminstone i årets SOM-undersökning.

Tabell 6 Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande med olika utbildningsnivå, nuvarande hem samt anställningssektor 2013–2016 (procent)

	2013	2014	2015	2016	Förändring 2013–2016	Antal (N) 2016
Utbildning						
Låg	14	15	21	22	+7	1 258
Medellåg	11	11	20	20	+9	2 378
Medelhög	7	10	13	14	+7	1 919
Hög	4	4	7	7	+3	2 665
Nuvarande hem						
Arbetsarhem	12	14	20	21	+9	2 973
Tjänstemannahem	5	6	11	10	+5	3 044
Högre tjänstemannahem	6	4	8	7	+1	878
Jordbrukarhem	14	12	19	17	+3	223
Företagarhem	7	10	20	16	+9	659
Medlem i fackförening						
Medlem	7	8	14	13	+6	4 265
Ej medlem	9	11	16	17	+8	3 808
Anställningssektor						
Statlig	7	9	15	10	+3	833
Kommunal	7	8	11	13	+6	1 683
Landsting	6	6	11	8	+2	547
Privat	10	11	17	17	+7	4 318
Ideell organisation	6	5	12	11	+5	183

Kommentar: Siffrorna mäter andel som tycker bäst om SD i procent av alla som angett något bästa parti. Frågan om nuvarande hem lyder: *Om du skulle beskriva ditt nuvarande hem, vilket av nedanstående alternativ stämmer då bäst?* Frågan om anställningssektor lyder: *Arbets-/arbetade du i offentlig eller privat tjänst?* Svarsalternativen är *Statlig, Kommunal, Landstings-/regional, Privat, ideell organisation/stiftelse*.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2013–2016.

Partiets starka stöd i arbetarklassen hänger till viss del samman med såväl utbildning som bostadsort och flyktinriktningar: arbetare har lägre utbildning, bor mer sällan

i storstäderna och är mer negativa till flyktingmottagande. Men detta förklarar inte allt. Det finns uppenbarligen också andra faktorer bakom partiets förankring i arbetarklassen. Det finns till exempel inslag i Sverigedemokraternas politik som syftar till att attrahera arbetarklassen, framför allt den uttalade ambitionen att värna välfärdsstaten.

I flera undersökningar har man funnit ett tydligt samband mellan stöd för SD och utbildning: ju kortare utbildning desto starkare stöd. Så är också fallet denna gång (tabell 6). Partiet har sitt starkaste stöd bland personer med låg eller medellåg utbildning, och det svagaste stödet återfinns vi bland högutbildade. Utbildning och klass hänger samman: arbetare har som regel kortare utbildning än tjänstemän. Emellertid gäller att både utbildning och klass har självständig effekt på stödet för SD: inom arbetarklassen avtar stödet med stigande utbildning, och detsamma gäller tjänstemän och företagare. Liksom tidigare har även denna gång partiet lite starkare stöd bland dem som verkar i den privata sektorn och bland personer som inte är medlemmar i någon fackförening.

Majoriteten av Sverigedemokraternas sympatisörer har förvärvsarbete eller är ålderspensionärer. Skillnaderna mellan SD:s sympatisörsskara och de andra partiernas är minimala i detta avseende (se tabell 7). Sverigedemokraterna får i 2016 års SOM-undersökning även starkare stöd än tidigare bland studerande, en grupp där partiet tidigare brukat stå svagt. Personer i utanförskap⁹ (arbetslöshet, arbetsmarknadspolitiska åtgärder, sjuk- och aktivitetsersättning) utgör endast 8 procent av partiets sympatisörer – att jämföra med 6 procent för övriga partier.

Sverigedemokraterna får aningen starkare stöd bland personer som varit sjuk-skrivna under det senaste året. Skillnaderna är inte stora, men de återkommer år efter år i mätningarna.

SD-sympatisörerna skiljer sig inte från andra vad gäller den privata ekonomin. Utgår vi från familjeinkomsten, har de ungefär lika starkt stöd i alla inkomstgrupper upp till 800 000 kronor. Med högre inkomster än 800 000 kr sjunker stödet för SD däremot påtagligt.

Sammanfattningsvis avviker inte Sverigedemokraternas sympatisörer nämnvärt från Medelvensson, varken vad gäller ställning på arbetsmarknaden eller familjeekonomi. Dock ser vi ett lite starkare stöd bland dem som befinner sig i utanförskap på arbetsmarknaden, och vi har också sett att stödet är svagare bland personer där hushållsinkomsten är riktigt hög.

SD: regional styrka och svaghet

Då återstår den skånska gåtan. Sverigedemokraterna har sedan många år sitt starkaste stöd i södra Sverige, närmare bestämt i Skåne och Blekinge. När vi nu vill analysera partiets regionala förankring är det frestande att använda länen som utgångspunkt. Men vi arbetar med en urvalsundersökning, och vissa län har ett begränsat antal svarande. En länsvis analys skulle därför vara behäftad med betydande felmargina-

Tabell 7 Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande med olika arbetsmarknadssituation, sjukskrivningsfrekvens, civilstånd, hushållsinkomst och bostad, 2013–2016 (procent)

	2013	2014	2015	2016	Förändring 2013–2016	Antal (N) 2016
Arbetsmarknadsgrupp						
Förvärvsarbete	8	9	15	14	+6	4 252
Studerande	8	5	8	12	+4	577
Pensionär	9	10	15	15	+6	2 544
Utanförskap	13	17	23	20	+7	444
Sjukskrivningsfrekvens						
Ej sjukskriven senaste året	8	9	14	14	+6	6 054
Max 1 veckas sjukskrivning	8	9	14	16	+8	1 037
Mer än 1 veckas sjukskrivning	12	13	18	17	+5	791
Civilstånd						
Ensamstående	11	12	17	17	+6	1 989
Änka eller änklings	5	5	13	10	+5	382
Sambo	10	11	17	16	+6	1 673
Gift eller partnerskap	7	8	13	13	+6	4 150
Hushållsinkomst						
Under 200 000 kr	10	12	15	16	+6	1 035
201 000–400 000 kr	10	12	18	16	+6	2 003
401 000–600 000 kr	10	11	17	18	+8	1 673
601 000–800 000 kr	7	8	13	15	+8	1 471
Över 800 000 kr	4	4	9	8	+4	1 700
Bostad						
Äger bostaden	8	9	15	14	+6	3 047
Hyr bostaden	10	12	17	14	+4	1 095

Kommentar: Siffrorna mäter andelen som tycker bäst om SD i procent av samtliga som angett något bästa parti. Frågan om arbetsmarknadsgrupp lyder: *Vilken av de här grupperna tillhör du för närvarande?* Svartalternativen är *Förvärvsarbete (även sjukskriven, föräldraledig), Har arbete i arbetsmarknadspolitiska åtgärder/genomgår arbetsmarknadsutbildning, Arbetslös, Ålderspensionär/avtalspensionär, Har sjuk-/aktivitetsersättning, Studerande*. I tabellen har de tre svartalternativen *Arbetsmarknadspolitiska åtgärder, Arbetslös* och *Sjuk-/aktivitetsersättning* slagits samman till en kategori: utanförskap. Frågan om hushållsinkomst lyder: *Vilken är den ungefärliga sammanlagda inkomsten i kronor för samtliga personer i ert hushåll före skatt (pension, studiemedel etc. ska räknas in)*. Frågan om den svarande äger eller hyr bostaden lyder: *Hyr eller äger du eller någon i ditt hushåll din nuvarande bostad?*

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2013–2016.

ler. Vi ska därför i stället arbeta med en indelning i sju större regioner: Stockholm (Stockholms kommun och län), Östra Mellansverige (Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Örebro och Västmanlands län), Småland och öarna (Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gotlands län), Sydsverige (Skåne och Blekinge), Västsverige (Hallands län och Västra Götaland), Norra Mellansverige (Värmland, Dalarna och Gävleborgs län) samt Norrland (Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län). Dessa sju regioner är inte alla lika stora: folkmängden är klart mindre i tre av regionerna: Småland, Norra Mellansverige och Norrland.

Sverigedemokraternas första genombrott kom i 2002 års riksdagsval, där partiet fick 1,4 procent av rösterna.¹⁰ Starkast gick de i Skåne (3,6 procent) och Blekinge (2,8 procent). Mönstret att partiets fem bästa valkretsar var de fyra skånska samt Blekinge återupprepades såväl 2006 som 2010. Partiet har alltså sin tyngdpunkt i Sydsverige där andelen Sverigedemokrater ligger betydligt över riksgenomsnittet. Vi kan säga att SD har en överrepresentation i Skåne och Blekinge eller att partiet har överpresterat där. Vi kan tala om en klyfta eller ett gap mellan Sydsverige och övriga landet – vi kan här kalla det för Skånegapet.¹¹

Resonemanget väcker två skilda frågor. Hur kan Skånegapet förklaras? Och hur utvecklas det – ökar eller minskar Sydsveriges försprång?

För att besvara den andra frågan, om utvecklingen över tid, behöver vi ett mått på överprestation och underprestation. Och måttet måste kunna tillåta jämförelser inte bara mellan olika regioner, utan också över tiden, när partiet snabbt ökat sitt totala röststöd. Vi får ett sådant prestationsmått om vi jämför varje regions andel av totalantalet röster på SD med regionens andel av samtliga röstande. Vi får följande formel:

$$\text{Över-/underprestation} = \frac{\text{Antal röster på SD i regionen} \times \text{Totalt antal röstande i valet}}{\text{Totalt antal röster på SD} \times \text{Totalt antal röstande i regionen}}$$

När vi i stället arbetar med data från den nationella SOM-undersökningen måste formeln modifieras:

$$\text{Över-/underprestation} = \frac{\text{Antal svarande som tycker bäst om SD} \times \text{Totalt antal svarande som angett bästa parti}}{\text{Totalt antal svarande som tycker bäst om SD} \times \text{antal svarande i regionen som angett bästa parti}}$$

För att öka jämförbarheten har svarande under 18 år (det vill säga icke röstberättigade) uteslutits från analysen.

Om måttet för över/underprestation antar ett värde som är större än 1, har vi en överprestation för SD i regionen, det vill säga SD har en större andel av partiets sympatisörer än vad som motsvarar regionens andel av befolkningen, och om värdet är mindre än 1 så har vi en underprestation.¹² Utvecklingen mellan 2006 och 2016 redovisas i tabell 8.

Vi ser då att partiet under hela perioden har sin starkaste representation i Sydsvrige, men att överprestationen var störst i 2006 års val för att sedan successivt minska. Vi ser också att partiet stadigt underpresterat, dels i Stockholm, dels i Norrland. Tendensen är dock att underprestationen i Norrland verkar avta något.

Tabell 8 Stöd för Sverigedemokraterna i sju regioner 2006, 2010, 2014 och 2016 (prestationsmått)

	Val 2006	Val 2010	Val 2014	SOM 2016	Förändring 2006–2016
Stockholm	0,61	0,66	0,65	0,60	-0,01
Östra Mellansverige	0,90	1,00	1,07	1,05	+0,15
Småland med öarna	1,06	1,05	1,13	1,25	+0,19
Sydsverige	1,98	1,67	1,40	1,36	-0,62
Västsverige	0,97	0,98	1,00	0,95	-0,02
Norra Mellansverige	0,98	1,13	1,18	1,20	+0,22
Norrland	0,55	0,65	0,77	0,76	+0,21

Kommentar: Stockholm = Stockholms kommun och Stockholms län; Östra Mellansverige = Uppsala, Västmanlands, Örebro, Södermanlands och Östergötlands län; Småland med öarna = Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gotlands län; Sydsverige = Skåne och Blekinge län; Västsverige = Västra Götaland och Hallands län; Norra Mellansverige = Värmlands, Dalarnas och Gävleborgs län; Norrland = Västerorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Prestationsmättet för 2006, 2010 och 2014 mäter storleken på röststödet (i riksdagsvalet) för SD i regionen jämfört med regionens andel av samtliga röstande vid valet. Prestationsmättet för 2016 mäter andelen som tycker bäst om SD jämfört med regionens andel av samtliga svarande (som uppgett något bästa parti) – exklusive svarande som är under 18 år.

Källa: Val 2006, 2010 och 2014: Valmyndigheten. 2016: Den nationella SOM-undersökningen 2016.

Sydsveriges dominans var alltså starkast i 2006 års val, där vårt mått på överprestation är 1,98 – Sydsverige hade alltså i stort sett dubbelt så många SD-röster som genomsnittet i riket. I själva verket var dock överprestationen ändå starkare i 2002 års val: måttet antar då värdet 2,45. Bilden att Sydsveriges överprestation stadigt minskar blir därmed ännu tydligare.

Vad gäller läget år 2016 måste vi komma ihåg att SOM-undersökningen är en urvalsundersökning och att samtliga värden är förknippade med felmarginaler. Små skillnader mellan valet 2014 och SOM-undersökningen 2016 kan alltså vara slumpens skördar. Dessutom är det skillnad mellan att ange ett parti man tycker bäst om (som i SOM-undersökningen) och att rösta i ett val. Helhetsintrycket är dock snarast att värdena för 2016 är mycket lika värdena från valet 2014. Styrkeförhållandena mellan regionerna verkar inte ha ändrats nämnvärt, trots att partiet står betydligt starkare i opinionen idag än vid valet 2014.

I takt med att överprestationen i Sydsverige minskat, så ser vi en ökning i andra regioner – Småland med öarna, Östra Mellansverige och Norra Mellansverige (och i viss mån i Norrland). Däremot har under hela den undersökta perioden stödet i Västsverige i stort sett legat stabilt kring riksgenomsnittet. Och i Stockholmsregionen har Sverigedemokraterna en betydande underprestation, och här syns knappast några tendenser till förändring.

Ytterligare en invändning mot vårt sätt att mäta överprestation måste dock nämnas. Efterhand som partiet växer, blir det svårare att upprätthålla en regional överprestation mätt på vårt sätt. (Det är lättare för en region att ligga på dubbla riksgenomsnittet, när detta genomsnitt är 2,9 procent än när det är 12,9 procent.) Inget mått är perfekt, men vårt mått visar tydligt att Sydsveriges andel av samtliga SD-sympatisörer minskar.

Hur kan då skillnaderna mellan regionerna förklaras? Vi kan börja med att notera att på individnivån påverkas synen på SD av dels inställningen till flyktingmottagande, dels den svarandes klasstillhörighet och utbildning. Vad gäller inställningen till flyktingmottagande kan vi notera att Stockholm och Norrland skiljer ut sig; här är det en lägre andel (drygt 20 procent) som anser att det är ett mycket bra förslag att ta emot färre flyktingar. I de andra fem regionerna finns inga tydliga åsiktsskillnader (andelen som svarat mycket bra förslag varierar mellan 30 och 33 procent.) Inställningen till flyktingmottagandet kan alltså bidra till att förklara partiets svaga resultat i Stockholm och Norrland, men inte varför partiet står så starkt just i Sydsverige.

Ser vi till klassammansättningen sticker Stockholm ut: här är andelen arbetare klart lägre än i de andra regionerna. Detta förhållande kan bidra till en förklaring av det svaga stödet i Stockholm, men inte till det svaga stödet i Norrland. Inte heller kan klasstillhörighet eller utbildningsnivå förklara det starka stödet i Sydsverige.

Flera andra försök att förklara partiets starka förankring i Sydsverige har lanserats under årens lopp. Närheten till Danmark har ofta förts fram som en förklaring. Tanken skulle vara att det förekommit något slags idéöverföring från Danmark, där invandringskritiska partier tidigt fått fäste, till Skåne. Ett bekymmer för hypotesen om idéöverföring är att någon motsvarande idéöverföring inte verkar ha skett från Norge till Jämtland eller Värmland.

En fascinerande hypotes är att regioner i landets geografiska periferi skulle vara mer benägna att stödja populistiska partier som ett slags protest mot koncentrationen av makt till huvudstaden.¹³ Men i det avseendet befinner sig Jämtland och övre Norrland minst lika mycket i periferin som Sydsverige.

Det finns anledning att nämna två andra möjliga förklaringar. För det första hade Sydsverige redan före Sverigedemokraternas genombrott en tendens att rösta på lokala partier, partier som ofta var kritiska mot invandringspolitiken. Skånepartiet gjorde ett succéval i Malmö och några andra kommuner år 1985. Folkomröstningen (om nej till invandrare) i Sjöbo ägde rum 1988, samma år som Sverigedemokraterna bildades. I efterdyningarna till omröstningen bildades

Sjöbopartiet som fortfarande har betydande lokalt stöd. Bland flera andra lokala partier med kritik mot invandringspolitiken kan nämnas Folkets Väl i Kävlinge och Framstegspartiet i Åstorp. I det skånska regionvalet 1998 fick den nybildade alliansen Skånes Väl 4 procent av rösterna och därmed representation i regionfullmäktige. Denna allians av olika lokala partier blev dock inte långlivad, men den representerade tidigt en stark kritik mot invandringspolitiken. Med andra ord var marken väl förberedd – plöjd, harvad och sådd – när Sverigedemokraterna gick från 0,4 till 1,4 procent i riksdagsvalet 2002. (Vi kan notera att i Skåne fick SD en något lägre andel av rösterna än vad Skånes Väl fick i landstingsvalet fyra år tidigare.) Om man tänker sig att det kan ha funnits ett visst motstånd mot att rösta på ett parti som vid den här tiden uppfattades som extremt och föga rumsrent, så bör det motståndet rimligen ha varit svagare i Skåne (och Blekinge).

En andra förklaring är den så kallade utbudshypotesen, som går ut på att ett partis stöd i kommunen beror på i vilken utsträckning partiet erbjuder ett alternativ, med organisation och kandidater och lokal aktivitet. Sverigedemokraterna byggde tidigt upp en lokal organisation i de flesta skånska kommuner, lanserade kandidater till valen och kampanjade. En undersökning ger också empiriskt stöd för utbudshypotesen (Erlingsson, Loxbo och Öhrvall, 2012). Utbudshypotesen kan bidra till att förklara varför partiet slog igenom i Sydsverige tidigare än i resten av landet.

Ett problem med dessa förklaringar är att effekten borde klinga av med tiden. Men fortfarande finns alltså en sydsvensk överprestation kvar. Henrik Oscarssons och Sören Holmbergs slutsats, att "... skåningarnas tendens att oavsett flyktingåsiikt eller politikermisstro stödja Sverigedemokraterna är mer av en gåta", är därmed alltså giltig. Gåtan är inte slutgiltigt löst ännu. Skånegapet finns kvar, även om det har krympt över tid.

Tabell 9 Andel som tycker bäst om Sverigedemokraterna bland svarande i olika bostadsort och region, 2015 och 2016 (procent)

	Ren landsbygd	Mindre tätort	Stad o större tätort	Storstad
Stockholm	13	17	9	8
Östra Mellansverige	18	22	12	–
Småland med öarna	21	22	15	–
Sydsverige	28	24	19	15
Västsverige	18	15	13	10
Norra Mellansverige	20	19	17	–
Norrland	16	14	10	–

Kommentar: Tabellen bygger på en sammanslagning av de nationella SOM-undersökningarna från 2015 och 2016. Värdena för ren landsbygd respektive mindre tätort i Stockholm bygger på N-talen 123 respektive 132. I tabellens övriga celler är minsta N-talet 257. Indelningen i regioner: se kommentar till tabell 8.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2015 och 2016.

Men den regionala analysen visar att det finns fler gåtor. Stockholmarnas relativa obenägenhet att stödja Sverigedemokraterna innebär också en gåta. Visserligen har stockholmarna flyktingåsikter som skiljer sig från resten av Götaland och Svealand, men det förklarar bara delvis deras motståndskraft mot SD. (Av de stockholmare som tycker att det är ett mycket bra förslag att ta emot färre flyktingar är det 37 procent som tycker bäst om SD – i resten av Sverige är motsvarande andel 45 procent.)

Vi har behandlat regionerna som sju enhetliga regioner. Men vad gäller stödet för SD finns betydande variationer *inom* respektive region. Detta framgår redan av hur stödet för partiet varierar mellan olika typer av orter (se tabell 9). Tabellen bygger på en sammanslagning av två nationella SOM-undersökningar (2015 och 2016). Syftet med att kombinera de två datafilerna är att öka antalet fall för att reducera slumpfelen. Stödet för SD var i stort sett lika stort i båda undersökningarna, vilket är en fördel vid en sammanslagning – båda åren väger lika tungt. Vi ser att i samtliga regioner är stödet svagare i städerna än på landsbygden och i de små tätorterna. Vi ser också att både i Västra Götaland och Sydsverige är stödet svagare bland dem som bor i storstäder, alltså Göteborg respektive Malmö. Vad gäller Skåne är stödet för övrigt svagast i den sydvästra delen, inte bara i Malmö utan också i Lund (jfr Sannerstedt 2017: 64f). Vi ser också att det svaga stödet i Stockholmsregionen inte bara är en effekt av själva huvudstaden: också i Stockholms län är stödet förhållandevis svagt, framför allt i städer och större tätorter.

Avslutande diskussion

Sammanfattningsvis har vi konstaterat att stödet för SD är särskilt starkt i Sydsverige och svagt i Norrland och alldeles särskilt Stockholm. Vi har granskat flera hypoteser som skulle kunna förklara detta förhållande, men vi har ännu inget definitivt svar. Man skulle därför kunna tänka sig att det finns något inslag i den politiska miljön i Sydsverige, Norrland och Stockholm som skulle kunna förklara varför det finns en större beredvillighet att stödja SD i Sydsverige, medan det tvärtom finns ett starkare motstånd mot ett sådant stöd i Norrland och Stockholm. När de svarande ombeds placera SD på en skala från ogillar starkt till gillar starkt, så är det betydligt fler i Stockholm och Norrland som väljer extremalternativet ogillar starkt (59 respektive 58 procent – att jämföra med riksgenomsnittet på 48 procent). Andelen är betydligt lägre i Sydsverige (44 procent) – men den är faktiskt ännu lägre i Östra Mellansverige (41 procent) och Småland (37 procent). Vi kan alltså inte ge något slutligt svar på vad Oscarsson och Holmberg kallade för den skånska gåtan. Det närmaste vi kommer ett svar är att när partiet fick sitt genombrott i början av 2000-talet så satsade partiet organisatoriskt i Sydsverige, samtidigt som det åtminstone i Skåne redan fanns en betydande grupp väljare med beredskap att rösta på ett invandringskritiskt parti. Vi kan notera att också andra partier har ojämn regional förankring som i vissa fall kan ha liknande historiska orsaker, som till exempel det starka stödet för Kristdemokraterna i Jönköpings län.

Vår slutsats i detta kapitel är att Oscarssons och Holmbergs sammanfattning fortfarande är fullt giltig – först och främst åsikter om invandringspolitiken, därtill en hel del populistiskt färgad misstro, sedan sympatisörernas sociala bakgrund, främst lägre utbildning och förankring i arbetarklassen. De två gåtorna – det starkare stödet i Sydsverige och bland män har ännu inte fått sin definitiva förklaring. Men vi har kunnat konstatera att Sydsveriges överprestation tenderar att minska – ”Skånegapet krymper”. Och vi kan tillägga en ännu inte färdigförklarad Stockholmsgåta.

Noter

- ¹ Fremskrittspartiet och Sannfinländarna ingår i koalitionsregeringar i Norge respektive Finland, medan Dansk Folkparti utgör stödparti till den borgerliga danska regeringen.
- ² Närmare bestämt definierar Mudde (2010: 1175) populism, som ”... a thin-centred ideology that considers society to be ultimately separated into two homogeneous and antagonistic groups, ‘the pure people’ versus ‘the corrupt elite’, and which argues that politics should be an expression of the *volonté générale*, i.e. the general will of the people”.
- ³ Se Sannerstedt 2013, 2014, 2015, 2016, Oscarsson & Holmberg 2013, 2016.
- ⁴ Sedan koalitionsregeringen Löfven fått sin budget nedröstad 2014 och hotat med att utlysa extraval, träffade de två regeringspartierna och de fyra allianspartierna en överenskommelse den 27 december 2014. Överenskommelsen, som var tänkt att gälla till 2022, men sprack efter mindre än ett år, innebar att parterna kom överens att det största politiska blocket skulle kunna bilda regering och få igenom sin budget. Oppositionspartierna skulle kunna lägga fram egna förslag men i en slutvotering skulle regeringsförslaget vara garanterat att vinna.
- ⁵ I den nationella SOM-undersökningen 2014 svarade 42 procent att de hade ganska eller mycket stort förtroende för svenska politiker. Siffran har sjunkit till 37 procent i 2016 års nationella SOM-undersökning (se inledningskapitlet i denna volym för detaljer om politikerförtroendet i Sverige).
- ⁶ Liknande analys görs i Sannerstedt 2017: 59ff.
- ⁷ I min första analys av Sverigedemokraternas sympatisörer i Skåne var deras politiska intresse klart mindre än genomsnittet, Sannerstedt 2008:60f.
- ⁸ Av dem som i den nationella SOM-undersökningen 2016 svarat att deras nuvarande hem är arbetarhem är andelen kvinnor 52 procent.

- 9 Uttrycket ”utanförskap” är inte avsett att uttrycka någon värdering eller något politiskt ställningstagande. Ordet används här som en enkel sammanfattande benämning på personer som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden utan att vara studerande eller pensionärer.
- 10 Samtliga uppgifter om valresultaten 2002–2014 kommer från Valmyndighetens hemsida (www.val.se).
- 11 Det skulle bli otympligt att tala om ett Skåne- och Blekingegap eller ett Syd-sverigegap även om det skulle vara mer adekvat eftersom Blekinge liknar Skåne i stödet för SD. Uttrycket Skånegapet är alltså en förenkling.
- 12 Jämför Erlingsson & Oscarsson (2015) som använder ett liknande mått för att analysera partiers över- respektive underprestation i kommunalvalet jämfört med riksdagsvalet.
- 13 Tack till Marie Demker som var den som först uppmärksammade mig på denna hypotes.

Referenser

- Ulf Bjereld, Karin Eriksson & Jonas Hinnfors (2016) ”Decemberöverenskommelsens fall – en spegel av strategiskt tänkande partisympatisörer” i Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Solevi (red), *Ekvilibrium*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Erlingsson, Gissur Ó, Karl Loxbo & Richard Öhrvall (2012) ”Anti-Immigrant Parties, Local Presence and Electoral Success”, *Local Government Studies* 38: 817–839
- Erlingsson, Gissur Ó & Henrik Oscarsson (2015) ”Röstdelning i Sverige” i Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red), *Fragment*. Göteborg. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Givens, Terry E (2004) ”The Radical Right Gender Gap”, *Comparative Political Studies* 37(1): 30–54.
- Harteveld, Eelco, Wouter van der Brug, Stefan Dahlberg & Andrej Kokkonen (2015) ”The gender gap in populist radical-right voting: examining the demand side in Western and Eastern Europe” *Patterns of Prejudice*, 49(1–2): 103–134
- Mudde, Cas (2010) ”The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy”, *West European Politics*, 33: 1167–1186
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2013). *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2016) *Svenska väljare*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Sannerstedt, Anders (2008) ”De okända väljarna. En analys av de skånska väljare som röstade på icke riksdagspartier 2006”, i Lennart Nilsson & Rudolf Antoni

- (red), *Medborgarna, regionen och flernivådemokratin*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Sannerstedt, Anders (2013). "Vem älskar Sverigedemokraterna? En undersökning av partiets sympatisörer i Skåne", i Jonas Ohlsson & Annika Bergström (red), *Vanor och attityder i förändring. Samhälle, opinion och medier i Skåne*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Sannerstedt, Anders (2014). "Sverigedemokraternas sympatisörer" i Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red), *Mittfåra och marginal*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Sannerstedt, Anders (2015). "Hur extrema är Sverigedemokraterna?" i Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red), *Fragment*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Sannerstedt, Anders (2016) "Sverigedemokraternas sympatisörer fler än någonsin", i Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Solevi (red), *Ekvilibrium*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Sannerstedt, Anders (2017) "Skånska sverigedemokrater" i Ulrika Andersson (red), *Slutna rum och öppna landskap. Den sydsvenska SOM-undersökningen 2015*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Spierings, Niels, Andrej Zaslove, Liza M Mügge & Sarah L de Lange (2015) "Gender and populist radical-right politics: an introduction", *Patterns of Prejudice*, 49(1-2): 3-15
- Valmyndigheten, www.val.se
- Westlind, Dennis (1996) *Politics of Popular Identity. Understanding Recent Populist Movements in Sweden and the United States*. Lund: Lund University Press.

